

A DRUGETH FIÚK OKTATÁSA A 17. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN*

BORBÉLY ZOLTÁN
*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
 Történelemtudományi Intézet*

A kora újkori oktatás története az utóbbi években igen nagy figyelemnek örvend. A jezsuita gimnáziumok anyakönyvi adattára és a magyarországi diákok európai egyetemjárását feltérképező alap kutatások mellett kifejezetten a nemesi oktatásra és elitképzésre vonatkozó kötetek is születtek.¹ Habár a forrásadottságok elsősorban a nemesség és főnemesség 18. századi oktatására vonatkozóan kínálnak nagyobb lehetőségeket, de a barokk korszakra jellemző tendenciák már a 17. század közepétől jól megfoghatóak Magyarországon is. Néhány jelentősebb arisztokrata család, mint az Esterházyak,² Erdődyek³ vagy Pálffyak⁴ oktatási stratégiáinak jellemzői már körvonalazzák a magyar főnemesség körében követett gyakorlatokat, de újabb esettanulmányok tovább árnyalhatják a képet, és további összefüggésekre mutathatnak rá. Kalmár János szerteágazó munkásságában is vissza-visszatérő módon felbukkan az oktatás kérdése, legyen szó akár a főnemesség nevelési szokásairól⁵, VI. Károly

* A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj és a K 143017 (A magyarországi rendiség politikai kultúrája (1526–1848) II.) című NKFIH projekt támogatásával készült.

¹ *Nemesi oktatás és elitképzés a kora újkori Magyar Királyságban.* (Szerk.:) KÖKÉNYESI Zsolt. Budapest: L'Harmattan 2022., UGRY Bálint: *East Goes West: Kavalierstours of Hungarian Aristocrats in the Seventeenth Century.* Budapest: Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Művészettörténeti Intézet 2024.

² VISKOLCZ Noémi: Papi szemináriumok és Ritterakadémiák. Esterházy Pál gyermekeinek iskolába járása. In: Kökényesi, 149–179.

³ UGRY Bálint: Erdődy Ádám Kavalierstourja: A nemesi ifjak gavallérkörútjai mint átmeneti rítusok. In: KÖKÉNYESI, 181–206.

⁴ Anna FUNDÁREK: Study Tours of Aristocrats of Upper Hungary: The Significance of Kavalierstour in the Pálffy Family in the 16th and 17th Centuries. In: *A Multiethnic Region and NationState in East Central Europe. Studies in the History of Upper Hungary and Slovakia from the 1600s to the Present.* (Szerk.:) SZARKA László. Budapest – Colorado – New Jersey 2011, 64–91.

⁵ KALMÁR János: Felső-magyarországi főnemesség nevelése a 17. században. In: *Habsburg-ellenes rendi felkelések és ezek hatása Szlovákia és Magyarország határmenti térségének fejlődésére a 17. században = Protihabsburské stavovské povstania a ich vplyv na vývoj pohraničných regiónov Slovenska a Maďarska v 17. storočí.* (Szerk.): Štefan ŠUTAJ. Presov: Univerzum 2008 (Historia Slovaco - Hungarica, Hungaro-Slovaca; 3), 130–135., KALMÁR János: A 17. századi magyar világi főnemesség neveléséhez. Vázlatos áttekintés. In: *Barok. Historia - Literatura - Sztuka* 2010 (Barokk. Történelem–Irodalom–Művészet különszám), 125–138.

neveléséről⁶ vagy egy 18. századi arisztokrata-diplomata oktatásáról.⁷ De az utóbbi időben az általa vezetett egri Esterhazy-num Kutatócsoport munkája is az oktatás köré szerveződött.⁸ Az alábbiakban a Homonnai Drugeth család utolsó generációjának tanulmányait igyekszem bemutatni, gyarapítva ezzel ismereteinket a kora újkori magyar főnemesség oktatásáról, és egyben ezzel szeretném köszönteni Kalmár Jánost hetvenedik születésnapja alkalmából.

A tanulmány főszereplője Homonnai Drugeth (IV.) György felső-magyarországi főkapitány és Esterházy Mária három fia. A legidősebb, Bálint 1653-ban született, a középső fiú, Zsigmond négy évvel volt fiatalabb, János pedig 1660-ban látta meg a napvilágot. A három fiú mellett egy lánytestvérrel, Krisztinával van tudomásunk, az ő neveléséről azonban hallgatnak a források. A négy testvér igen korán árvaságra jutott. Apjuk 1661 őszén, mindössze huszonnyolc éves korában meghalt. Temetésére 1662. január 30-án került sor az ungvári családi kriptában.⁹

I. Lipót már 1662-ben Esterházy Máriára ruházta a gyermekei feletti teljes gyám-ságot, beleértve a birtokok felügyeletét és az örökletes Ung vármegyei főispánságot is.¹⁰ A rendkívül töredékesen fennmaradt forrásanyag elsősorban a birtokigazgatással és kölcsönügyletekkel kapcsolatos tevékenységének nyomait örizte meg.¹¹ Szükség is volt a gondos gazdálkodásra, ugyanis a három fiú taníttatása komoly költségekkel járt. A politikai közéletbe a vármegyei szinttől mélyebben azonban egyáltalán nem folyt bele, így az 1670. évi rendi szervezkedéstől távol maradtak, ami előnyösen érintette a család anyagi biztonságát.

A Drugeth fiúk éppen a rendi szervezkedés kibontakozásának idején kezdték meg a tanulmányaikat a nagyszombati jezsuita gimnáziumban. Minden bizonnyal már Ungváron is folytattak tanulmányokat, ugyanis Bálint 1669-ben Nagyszombatban már a poétikai, a következő évben pedig a retorikai osztályt járta.¹² Saját kézzel írott levelében fejezte ki örömét és izgatottságát Szelepcsényi György érseknek az új iskola miatt, ahol

⁶ KALMÁR János: Zur Erziehung Kaiser Karls VI. In: *Herrschaft und Repräsentation in der Habsburgermonarchie (1700–1740)*. (Hg.): Stefan SEITSCHEK/Sandra HERTEL. Berlin: De Gruyter Oldenbourg 2021, 57–69.

⁷ KALMÁR János: Adalékok Esterházy II. Pál Antal nápolyi követ pályájához. In: *Századok* 153/6 (2019), 1141–1166.

⁸ KALMÁR János: Az Esterhazy-num Tudományos Kutatócsoport (közel) tíz éve. In: *Nagy elődök nyomában. A 70 éves Terryák Csaba érsek köszöntése*. (Szerk.): NAGY Andor. Eger: Linceum 2023, 285–290.

⁹ BORBÉLY Zoltán: *A Drugethek – Egy főnemesi család a kora újkori Magyar Királyságban*. Pécs: Kronosz 2025, 256.

¹⁰ MNL OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár) A 57. (Libri Regii) 10. köt. 847–848. p.

¹¹ MNL OL P 2257. (Családi fondtörédek. 665. sorozat. Homonnai Drugeth család. 11. tétel, Esterházy Mária iratai.)

¹² A nagyszombati jezsuita gimnázium diáksága. Anyakönyvi adattár (1616–1772) https://library.hungaricana.hu/hu/view/JezsuitaGimnaziumokDiakjai_2_Nagyszombat/?pg=599&layout=s&query=drugeth (utolsó letöltés: 2025. december 30.)

éppen Arisztotelész filozófiájában akart minél jobban elmélyedni.¹³ A levélen már mint „famulus et humilis capellanus” pozicionálta magát, vagyis nagy valószínűséggel ekkor már következetesen az egyházi pályára készülhetett. A középső fiú, Zsigmond, nem sokkal később követte bátyját Nagyszombatba poétikai és retorikai tanulmányokkal. A legfiatalabb fiú, Homonnai János 1671-ben kezdte meg itt a grammatikát, a következő évben pedig a syntaxissal zárta a kisgimnáziumot.¹⁴

A három testvér képességei és érdeklődési köre között már ekkor jól látható különbségek voltak. Az egyházi pályára készülő Bálint bizonyult a legszorgalmasabbnak, és már 1672-ben baccalareatusi fokozatot szerzett a nagyszombati egyetem bölcséleti fakultásán filozófiából Csernyanski János jezsuita vezetésével.¹⁵ Erre az alkalomra öccse, Zsigmond egy II. Lajos halálának és a mohácsi csatának a történetét feldolgozó huszonhárom oldalas történeti munkát írt, aminek a végén egy versceksével is tisztelgett bátyja teljesítménye előtt, megvillantva saját retorikai képességeit is.¹⁶

Bálint a következő évet még a bécsi egyetem bölcséleti karán filozófiai tanulmányokkal kezdte meg, de 1673. október 22-én már a római Collegium Germaicum et Hungaricum növendéke volt Szelepcsényi ajánlásával.¹⁷ Ekkor már egyházi személyként érkezett Rómába, ugyanis I. Lipót 1673. április 23-án kinevezte szentjobbi apáttá, ami sem tényleges egyházi feladatokkal, sem pedig jövedelemmel nem járt ekkor, de a fiatal főnemes renoméját bizonyára emelte a kortárs tanulók között.¹⁸ Római tanulmányai azonban nem alakultak túl fényesen. 1674-ben még sikeresen abszolválta a teológiai tanulmányainak első évét, és felvette a kisebb egyházi rendeket is, a következő évben viszont már sem a magatartásával, sem pedig a tanulmányi eredményével nem volt megelégedve a rektor. Olyannyira nem, hogy 1675. szeptember 25-én megszakította tanulmányait. Útban hazafelé röviden elidőzött Bolognában az illír kollégiumban (Collegio Ungaro-Illirico), majd az év végén ismét visszatért Rómába, de a rektor

¹³ PL AS Act. Rad. (Prímási Levéltár (Esztergom) Archivum Saeculare, Acta Radicalia) Classis X 196. X. 45. cím. 165–166. Nagyszombat, 1670. november 10. Homonnai Drugeth Bálint – Szelepcsényi György.

¹⁴ A nagyszombati jezsuita gimnázium diáksága. Anyakönyvi adattár (1616–1772) https://library.hungaricana.hu/hu/view/JezsuitaGimnaziumokDiakjai_2_Nagyszombat/?pg=599&layout=s&query=drugeth (utolsó letöltés: 2025. december 30.)

¹⁵ BOGNÁR Krisztina/KISS József Mihály/VARGA Júlia: *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635–1777*. Budapest 2002 (Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 25), 169.

¹⁶ A munka nyomtatásban is megjelent még abban az évben Nagyszombatban: Ludovici regis Hungariae II mors insperata poemate descripta et oblata honoris ... comitis ... Valentini Drugeth de Homonna dum in ... Universitate Tyrnaviensi ... laurea condecoraretur per R. P. Joannem Csernyanski e Societate Jesu ... professorem ordinarium ab ... Sigismundo Drugeth de Homonna, oratoriae facultatis auditore.. typis Academicis impressit Ioannes Gregorius Zerweg, Tyrnaviae. Lásd: SZABÓ Károly: *Régi magyarországi nyomtatványok 1671–1685. V*. Budapest 2023, 210–211. Nr. 3855.

¹⁷ VERESS Endre: *A Római Collegium Germanicum et Hungaricum Magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. I. Anyakönyv (1559–1917)*. Budapest 1917, 70–71.

¹⁸ MNL OL A 57. 15. köt. 452.

már csak néhány napos tartózkodást engedélyezett számára.¹⁹ Végül Bécsben sikerült befejeznie a teológiai tanulmányait 1676-ban, de magiszteri fokozatot valószínűleg nem szerzett.²⁰

Bálint a római csalódások ellenére azonban továbbra is rendületlenül kitartott az egyházi pálya mellett. Az 17. század végétől vált egyre jellemzőbbé, hogy főnemesi családok férfi tagjai egyházi pályára lépjenek, de ez csak a 18. században lett igazán vonzó karriertípus arisztokraták számára is.²¹ Homonnai Bálint esetében is inkább saját személyes ambíciói állhatnak a háttérben, mintsem családi stratégia.

Hivatalosan 1678-ban szentelték pappá, és még ebben az évben esztergomi kanonok lett. Egyházi karrierje azonban a legkevésbé sem mondható kiemelkedőnek. Pályája csúcspontját az 1686-ban elnyert korbáviai püspöki cím jelentette, ami közel sem biztosított kiemelkedő befolyást a számára. Kinevezése sokkal inkább gesztus értékű a katolikus egyház egyik legrégebbi támogató főnemesi családja nem túl kiemelkedő képességű tagjának irányába. A papi hivatás iránti elkötelezettségét még az sem tudta megtörni, hogy mindkét fivére fiú örökös nélkül halt meg az 1680-as évek derekán, így ő maradt az egyetlen remény a család továbbvitelére. Fel is kínálták számára az egyházi diszpenzáció lehetőségét, de ő nem élt ezzel. 1691. május 23-án, a csejtei családi birtokán lejegyzett végrendeletében minden öt megillető családi birtokot az uralkodóra hagyott, ingóságait pedig az egyháziak széles körében osztotta szét. Mindössze a saját temetkezőhelyeként szolgáló csejtei kápolna felújításáról rendelkezett.²²

A középső testvér, Zsigmond azonban már a nagyszombati jezsuitáknál is jól teljesített, amit a bécsi egyetemi tanulmányok alatt is folytatott. A filozófiai tanulmányainak zárását jelentő disputációt „sub auspiciis imperatoris” tarthatta meg 1676. július 22-én, vagy a téziseit a császár személyes védnöksége alatt védhette meg. I. Lipót ugyan nem vett részt személyesen a vizsgán, hanem Pálffy Tamás kancellár képviselte, és „sok száz tudós Doctorok és okos emberek s méltóságos fő rendek előtt egy szép arany lántzal ajándékozta meg”.²³

Évente mindössze néhány olyan vizsgát tartottak Bécsben, amelyen a császár személyesen elnökölt, emiatt kimagaslóan nagy volt az ilyen disputák társadalmi presztízse is. A 17. század folyamán mindössze tizenkilenc magyar diák szerzett császári

¹⁹ Veress, 71.

²⁰ VARGA Júlia: *Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom kisebb egyetemein és akadémiáin: 1789–1919*. Budapest 2014 (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 21), 132.

²¹ Bár már Esterházy Pál gyermekei körében is felbukkan az egyházi pálya. Esterházy László papi pályára lépett, de korai halála miatt szintén nem jutott magasra az egyházi hierarchiában, Miklós pedig minden eszközzel igyekezett elkerülni a számára kijelölt egyházi pályát. Viskolcz, 156–163.

²² MNL OL A 57. 21. köt. 170–172.

²³ Keglevich Teréz naplója, Lásd: HARASZTHY Miklós: Adatok a Drugeth-Homonnai grófi család nemzedékrendjéhez. Andrássy Aladár gróf levelestárából. In: *Adalékok Zemplén-Vármegye Történetéhez* (2) 1896, 1–11., 169.

védnökség alatt valamilyen egyetemi fokozatot, akik nem meglepő módon a magyar főnemesség legfelső rétegéből kerültek ki. Ennek a fajta disputációnak a renométján talán Koháry István példája érzékelteti a legjobban. Esetében a Bécsben eltöltött évek és az ennek folyamán megélt és elért társadalmi presztízsnövekedés – köztük két császári védnökség alatt lezajlott disputával – egész életére meghatározó módon formálta a személyiségét és a dinasztia iránti hűségét.²⁴

A Homonnai Zsigmond ünnepélyes disputáját megelőző évben unokatestvére, Esterházy Miklós részesült ebben a kitüntetésben, majd 1681-ben másik földije, Esterházy László is Lipót császár előtt védhette meg a téziseit.²⁵ Az esemény ünnepélyességének és reprezentativitásának fokozása érdekében szinte minden ilyen eseményre készítettek egy rendkívül impozáns és a jezsuita ellenreformációs művészet vizuális argumentációit gazdagon alkalmazó tézislapot is. Homonnai Zsigmond „emléképét” a Bécsben élő antwerpeni festő, Nicolaus Hoy rajzolta, és a korszak egyik legelismertebb rézmetszője, Bartholomäus Kilian készítette Augsburgban.²⁶

1. kép: I. Lipót császár Neptunusként, amint lecsendesíti a tengert.
Jelzete: Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek, Kilian B 18.

²⁴ GALAVICS Géza: Magyar diákok 17. századi tézislapjai Közép-Európában. In: *Művészettörténeti Értesítő* 53/1–4 (2004), 53–80., 63–68.

²⁵ Viskolcz, 158–159.

²⁶ Galavics, 69.

A metszet I. Lipót császárt mint Neptunust ábrázolja, amint elúzi a vihart és lecsendesíti a tengert. Az ábrázoláson maga Homonnai Drugeth Zsigmond is szerepel, amint a téziseit szorongatja a császár színe előtt. Az ábrázolásról azt is megtudjuk, hogy Homonnai Zsigmond filozófiai tanulmányainak az osztrák Franz Dietrichstein jezsuita szerzetes volt a vezetője. Maga az értekezés minden valószínűség szerint az 1681-ben Bécsben nyomtatásban is megjelent *Nucleus Rerum Hungaricarum Studio non modico excerptus ex Bonfinio historico* című munkája, amely Bonfini nyomán adja elő a magyar történelmet Szkítiától II. Lajos trónra lépéséig, és az Ausztriai Ház feltűnésével zárja az elbeszélését.²⁷ A munka irodalomtörténeti és művelődéstörténeti elemzése még várat magára, de annyi megállapítható, hogy a nemesség figyelme igencsak megnövekedett a magyar történelem iránt a 17. század folyamán, és maguk is elkezdtek történeti munkák írásával kísérletezni.²⁸ Homonnai Zsigmond esetében a bátyja köszöntésére a mohácsi csatáról írott rövidke munkából a filozófiai tanulmányaival párhuzamosan bontakozott ki egy, a magyar történelem egészét lefedő narráció és a császár, illetve a bécsi udvari társadalom színe-java előtt megtartott disputa.

Ez az esemény minden bizonnyal a tanulmányai csúcspontját, de nem lezárást jelentette, ugyanis a 17. század utolsó harmadára egy hosszabb európai körutazás, vagyis kavalierstour szinte már kötelező elemét képezte a főnemesi nevelésnek.²⁹ Két hónappal azután, hogy a sikeres disputációja emlékére átvehette az igazgyöngyökkel és a császár arcképével díszített aranyláncot, „indult megh Groff Homonnai Sigmund Uram az idegen Országok látogatására, ugyanakkor Prima 8-bris”.³⁰

Anyja és nagybátyja, Esterházy Pál egy bizonyos Ludovicum de Treysurt fogadott fel Zsigmond mellé az út megszervezésére és lebonyolítására. A praeceptornak adott instrukcióból elég jól körvonalazható a legidősebb Drugeth fiú külföldi utazásának a célja.³¹ A filozófiai tanulmányainak lezárása után elsődlegesen tapasztalatszerzés volt a kijelölt cél. A legfőbb úti cél Róma volt, de az utazás során érintett helyeket a nevelő belátására bízták. Annyi kikötésük volt, hogy óvatosan és körültekintően kalauzolja a gróftól Itália városaiban, és ne csak a testi épségére, hanem a kíváncsi fiatal

²⁷ DRUGETH Zsigmond: *Nucleus Rerum Hungaricarum Studio non modico excerptus ex Bonfinio historico: et olim August Imperatori Leopoldo Primo Germaniae, Hungariae, Bohemiae Regi Archiduci Austriae ... humillime dedicatus*. Bécs: Typis Academ. per Georgium Roden 1715.

²⁸ TÓTH Gergely: Nádasdy Ferenc, Révay Péter műveinek kiadója (1652, 1659). Történelmi érdeklődés, imázspépítés, vagy politikai tett? In: *Háborúk, alkotások, életutak: Tanulmányok a 17. század közepének európai történelméről*. (Szerk.): NAGY Gábor/VISKOLCZ Noémi. Miskolc 2019 (Miskolci Történelmi Tanulmányok 1), 150–171.

²⁹ Ugy, 181–206.

³⁰ Haraszthy, 168.

³¹ MNL OL P 108. (Esterházy család hercegi ágának levéltára) Rep. 46. Fasc. A. No. 5. Eredetileg Egry Lőrincet szerették volna Zsigmond mellé, aki már 1657–1658-ban Baththyány Kristóft is kísérte európai körútján. Lásd.: Baththyány Kristóf európai utazása, 1657–1658. (Szerk.): SZELESTEI NAGY László. Szeged 1988 (Peregrinatio Hungarorum 2), 8.

erkölcsire is vigyázzon.³² Az oktatási célok egyértelműen Homonnai érdeklődési körére szabottak voltak: az útba eső városok politikai és gazdasági ügyeiben igazítsa el a grófot. Rómában azonban hosszabb ideig időzzenek el, itt tanulja az olasz nyelvet, ismerkedjen a kúria bíborosaival és a városban tartózkodó előkelőkkel, és sajátítsa el az itteni viselkedési normáikat.³³ A római kapcsolatteremtésnek és az itteni kultúra megélésének úgy tűnik, hogy ekkorra már hagyományai voltak a fiatal magyar főnemesek európai körútjai során. Erdődy Ádám 1661–1662. évi utazásának szintén az egyik legfontosabb feladata az volt, hogy ismeretségeket kössön Rómában, és még ha csak néhány hónapra is, de asszimilálódjon a város elitjébe.³⁴ Homonnai Zsigmondnak is hasonló feladatai voltak: beszélgessen sokat olaszul, és olvasson olasz nyelvű politikai, illetve történelmi témájú könyveket.

A pénzügyeket teljes egészében a nevelő kezelte, amiről részletes elszámolást kellett készítenie, de kéthetente a gróf is kapott költőpénzt. Külön kitértek az utasításban arra is, hogy a magyar szokásokat és társadalmi szabályokat szigorúan be kellett tartani az utazás alatt is.³⁵ Külön kiemelték, hogy csak a prefektus ülhet a gróf asztalához, a kíséret többi tagjának el kellett különülnie az úrtól.³⁶ Az út anyagi vonzatairól sajnos nem maradtak fenn források, de már csak a Treysur is 300 rajnai forintot kapott a szolgálataiért.

Az utazás fő célja tehát az volt, hogy a bíborosokkal és a római arisztokrácia tagjaival történő társadalmi érintkezés folyamán Zsigmond pozicionálja magát a Habsburg Monarchián kívüli társadalmi közegekben is, és elsajátítsa az itáliai műveltség elemeit, felkészülve ezzel akár egy komolyabb politikai pályára is.

A nyolc hónapos körút 1676. október 1-jén indult, Krajnán és Karintián keresztül Itáliába. Elsőként Velencét felkeresték fel, majd Pádúa érintésével a 17. század talán egyik leggyakrabban látogatott Mária-kultusz-zarándokhelyét, Lorettót is meglátogatták. Sokat azonban nem időzhettek egyik helyen sem, ugyanis már november 19-én meg is érkeztek Rómába. Az utazás fénypontját alighanem XI. Ince pápa november 22-ei audienciája jelenthette, ahol egy „szép drága kú arany szemekkel megh rakot olvasóval meg is ajándékozta” Zsigmondot a Szentatyá.³⁷ Pontosan nem ismert, hogy mennyi ideig tartózkodtak Rómában, de az instrukció szerint itt kellett kiteljesíteni az utazás fő célját, és magába szívni az itáliai kultúrát. A hazaúton felkeresték a Drugethek ősi – Zsigmond történelmi munkájában is számontartott – származási helyét, Nápolyt, majd a „Tirhénumi Tengeret Lombardia Országát és Mediolanumot”, vagyis talán Genovaig

³² MNL OL P 108. Rep. 46. Fasc. A. No. 5. fol. 9. r.

³³ Uo. fol. 9 v.

³⁴ Ugy, 193.

³⁵ MNL OL P 108. Rep. 46. Fasc. A. No. 5. fol. 10 r.

³⁶ A szó szoros értelmében tetten érhető a Max Weber által kommenzalitásnak nevezett jelenség, vagyis a társadalmi különbségek egyértelmű kifejezése abban, hogy ki kivel ülhet egy asztalhoz.

³⁷ Haraszthy, 168–169.

hajóval utazva Lombardia legfontosabb városában, Milánóban zárták a peregrináció itáliai részét. Innen azonban „Tirolist, felső és alsó Baviát, egészben, Helvétianak és Sveviának az az Imperium városi némely részeit, Felső és Alsó Ausztriát egészben, Stiriának egy részét szerentsésen eljárta volna.” A hazafelé vezető úton tehát tettek egy nagy kitérőt Tirolon keresztül Bajorországba, amit alaposan körüljárhattak egészen a svájci határig, majd bizonyára a Duna mentén Felső- és Alsó-Ausztrián keresztül tértek vissza Bécsbe 1677. június 18-án.³⁸ Ezzel formálisan is lezárult Homonnai Zsigmond oktatása, és szinte azonnal bele is vetette magát a felnőttvilágba.

A legkisebb testvéréről, Jánosról mindössze annyi információval rendelkezünk, hogy 1676-ban logikát tanult a bécsi egyetemen, de Zsigmondhoz hasonló disputáció nem ismert tőle, és azt sem tudjuk, hogy hogyan zárta le a tanulmányait.³⁹ 1679-ben tért haza a családi birtokközpontba, és ekkor vette át az Ung vármegyei örökös főispánságot az egyházi rendbe távozó Bálinttól.⁴⁰

A Drugeth testvérek taníttatása kiválóan tükrözi a magyar arisztokrácia legfelső rétegére a 17. század második felében jellemző oktatási-nevelési gyakorlat elemeit. A jezsuiták dominanciája az oktatásban ekkorra szinte kizárólagossá vált. A középszintű oktatást biztosító gimnáziumok már az ország minden részén könnyen elérhetőek voltak, de a főnemesség számára a nagyszombati volt a legvonzóbb, bár a Drugethek a homonnai és ungvári birtokaikon működő kollégiumokat előnyben részesítették. A korábbi időszakhoz képest fontos változás azonban az, hogy a főnemesség körében is egyre gyakoribbá váltak az egyetemi tanulmányok. Még a 16. században szinte kivételszámba sorolható az egyetemen tanuló magyar főnemes, addig a 17. század első harmadától egyre gyarapodott a számuk. Ennek hátterében az állhat, hogy mind a rendi intézmények, mind pedig a bécsi udvari közeg és az ott működő kormány-szervek a 17. század folyamán jelentős fejlődésen mentek keresztül. A hadügyekben és a rendi kormányzat gyakorlatában tapasztalható szakszerűsödés következtében a század végére már szinte kezdetleges hivatalként működtek. A késő középkori állapotokhoz képest bürokratizált „hivatalok” ellátása újabb és újabb kompetenciákat követelt meg az azokat betöltő főnemesektől, amely képzettséget a Habsburg Monarchia központi kormányzatával szimbiózisban működő katolikus intézmények nyújtották. A Drugeth család utolsó generációjának példái jól mutatják a magyar főnemesség előtt álló lehetőségek kihasználásához vezető utakat akár az egyházi pálya irányába, akár a hivatali karrier felé.

³⁸Uo., 169.

³⁹Bognár, 138.

⁴⁰MNL OL A 57. 16. köt. 457–458.

THE EDUCATION OF THE DRUGETH BOYS IN
THE SECOND HALF OF THE 17TH CENTURY

The Drugeth family of Homonna was one of the most distinguished families of the Hungarian aristocracy in the early modern period. Although the family was not particularly fortunate from a demographic point of view, as its male members died at a very early age, they held a number of important positions in the 17th century. Three sons were born to György Drugeth of Homonna (IV) and Mária Esterházy, yet they were the last generation of the family. All three boys received the education most characteristic of the era at Jesuit institutions. The eldest, Bálint, had been preparing for a career in the priesthood since childhood, and after studying in Nagyszombat and Vienna, he also attended the Collegium Germanicum et Hungaricum in Rome for a short time. However, his career as a priest was not very successful. Sigismund proved to be much more talented, earning a bachelor's degree from the University of Vienna with a dissertation defended under the patronage of the emperor (*sub auspicii imperatoris*). He wrote his dissertation on Hungarian history based on Bonfini's work. Zsigmond also took part in the Italian Grand Tour, which was extremely fashionable at the time and which only members of the most distinguished families could afford. The youngest son, János, also studied with the Jesuits, but after graduating in Nagyszombat, he did not follow his brothers to Vienna and Rome. The education of the three Drugeth brothers clearly reflects the Hungarian nobility's adaptation to the increasingly demanding educational requirements of their professions.